

Kokia DURBĖS mūšio reikšmė Žemaitijos, visos Lietuvos ir baltų krašto istorijoje?

Liepos mėnesį minime dviejų Lietuvos istorijoje itin svarbių mūšių datas – 1260 m. liepos 13 d. kuršių žemėje, į pietus nuo Durbės ežero (dab. Durbės savivaldybė, Liepojos rajonas, Latvija) įvykusį Durbės mūšį, kuriame žemaičiai ir iš Ordino kariuomenės persimetę kuršiai ir estai sumušė Kryžiuočių ir Livonijos ordinų, danų ir švedų pulkų kariuomenę, bei 1410 m. liepos 15 d. netoli Tanenbergo ir Griunvaldo (Žalgirio) mūšį Lenkijos teritorijoje, kuriame kovojusios jungtinės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Lenkijos Karalystės pajėgos sutriuškino Kryžiuočių ordino kariuomenę.

Žemaičiai, atiduodami pagarbą Durbės mūšio didvyriams, jau daugelį metų iškilmingai mini ne tik šio mūšio dieną. Jie liepos 13-ąją yra paskelbę Pasaulio žemaičių vienybės diena (kai kas ją ir Žemaičių tautos vienybės diena vadina). Kuo Durbės mūšis mūsų istorijoje toks svarbus? Apie tai skaitykite architekto, Lietuvos nacionalinės premijos laureato, Žemaičių kultūros draugijos pirmininko prof. ALGIRDO ŽEBRAUSKO straipnyje „DURBĖS MŪŠIS“

DURBĖS MŪŠIS

Algirdas ŽEBRAUSKAS

Jau XIII a. pradžioje, formuojantis Lietuvos valstybei, išryškėjo du stiprūs teritoriniai-gentiniai branduoliai – Žemaitija ir Lietuva. Panašus karinės jėgos balansas, karybos patirtis lėmė, kad santykiai tarp jų buvo gana rezervuoti. Stulbinama Žemaitijos kariuomenės pergalė 1236 m. Saulės mūšyje,

1260 m. įvykusiam Durbės mūšiui skirta granitinė plokštė Didžiojoje Žemaičių sienoje Telšiuose (skulptorius Petras Gintalas). Fotografas Bonifacas Vengalis

kuriame žemaičiai, vadovaujami žemaičių kunigaikščio Vykinto, sutriuškino galingą jungtinę Livonijos ordino ir pirmojo kryžiaus žygio prieš Lietuvą (nukreipto į Žemaitiją) kariuomenę, tapo ne tik plačiai žinomas krikščioniškame pasaulyje, bet ir pademonstravo neįtikėtiną žemaičių gebėjimą ir ryžtą ginti savo žemę.

Žemaitijos santykiai su Lietuva ypač komplikavosi 1253 m., kai Laterano kurijos bei Livonijos ordino iniciatyva ir pastangomis Lietuvos kariumi vainikuotas Mindaugas padovanojo Ordinui Mindaugo nevaldomą Žemaitiją. Su Ordinui sudaręs taiką, o Žemaitiją palikęs vieną kovoje su

(Nukelta į 10 p.)

Durbės ežero vieta Latvijos žemėlapyje. Iliustracija iš https://lv.wikipedia.org/wiki/Durbes_ezers

vokiečių Ordinu, Mindaugas visas Lietuvos pastangas nukreipė į susiskaldžiusią ir nusilpusią Rusiją – „lengvo grobio“ kryptimi...

Žemaičiai, suvokdami egzistencinę grėsmę savo kraštui, gerai žinodami Prūsijos ir Livonijos genčių likimą, suvienijo Žemaitijos genčių jėgas bendrai kovai ir 1255 m. sukūrė Žemaičių žemių konfederaciją. Prasidėjo 10-ties kartų, du šimtus metų (iki 1422 m. Melno taikos sutarties) trukusi vienišoji Žemaitijos kova (prof. E. Gudavičius) – ŽEMITIJOS KARAS SU KRYŽIUOČIAIS.

Suvenyta, efektyvi žemaičių gynyba privertė Teutonų ordiną pakeisti karo su Žemaitija taktiką neapsiribojant kasmetiniais karo žygiais į Žemaitiją. 1260 m. Klaipėdos pilyje Sembijos užkariavimo pavyzdžiu Ordinas sutelkė kariuomenę lemiamam ir triuškinamam smūgiui, siekdamas nugalėti nepaklūstančią Žemaitiją ir, ją pajungus prie Ordino, sausuma sujungti Livonijos ir Prūsijos žemes. Tam Ordinas sutelkė didžiulę ir galingą jėgą – visas Prūsijos ir Livonijos karines pajėgas, daugybę riterių iš Europos, Švedijos karalaičio Karolio vadovaujamą švedų kariuomenę ir danų dalinius iš Revelio (Tallin). Žemaitija taip pat ruošėsi. Žemaičių genčių sueigoje buvo išrinktas Žemaičių kariuomenės vadas (neabejotinai talentingiausias XIII–XVI a., kariuomenės vadas Lietuvos istorijoje) Algminas.

„Durbės mūšis“. Kūrinių autoriai nežinomi. Iliustracijos iš <http://www.imperialteutonicorder.com/id90.html>

Paminklas, skirtas Durbės mūšio (1260 m.) atminimui įamžinti, Telšių miesto centre (Respublikos gatvė, Durbės skverelis). Idėjos autorius – Algirdas Žebrauskas, paminklo gereljefo autorius – skulptorius Algirdas Bosas, paminklo metalinės dalies autorius – kalvis Virginijus Mikuckis. Nuotrauka Danutės Mukienės

Žūt būtinei kovai iš visos Žemaitijos buvo sutelkta didelė žemaičių kariuomenė.

Algmino vadovaujama Žemaitijos kariuomenė, įvilijusi Žemaitijos gilumon 1260 m. liepos pradžioje į Žemaitiją įsiveržusią jungtinę Ordino ir kryžiaus žygio kariuomenę, apėjo ją ir visa jėga užpuolė Ordino valdomą Kuršą. Šis Žemaitijos kariuomenės manevras Ordiną privertė nutraukti Žemaitijos puolimą ir skubiai žygiuoti gelbėti Livonijos. Algminas pasitiko skubaus žygio išsivargintą Ordino kariuomenę Žemaitijos kariuomenei palankioje pelkėtoje vietoje prie Durbės ežero (Latvija) ir 1260 m. liepos 13 d. įvykusiame žymiausiame Lietuvos istorijoje XIII–XIV a. mūšyje sutriuškino galingiausią to laikmečio priešą kariuomenę. Šio mūšio mastą geriausiai demonstruoja skaičiai: kartu su Jungtinės Ordino kariuomenės vadais kovoje krito 150 riterių (Saulės mūšyje 1236 m. – 48 riteriai; Žalgirio mūšyje 1410 m. – 200 riterių) ir beveik visa Ordino kariuomenė.

Laimėjus Durbės mūšį Žemaitija visų baltų akyse tapo išsivadavimo iš Ordino simboliu. Reikšmingai nusilpus karinei Ordino galiai, Žemaitija užėmė pietinę Livonijos teritoriją iki Baltijos jūros (su Palanga ir Šventaja), galutinai nukirsdama strategiškai ypač svarbų sausumos ryšį tarp Livonijos ir Prūsijos. Neabejotina, kad tai išgelbėjo latvius ir estus nuo sparčios vokiečių kolonizacijos. Sukilo Prūsija (įvyko H. Manto vadovaujamas Didysis prūsų suki-

(Nukelta j 12 p.)

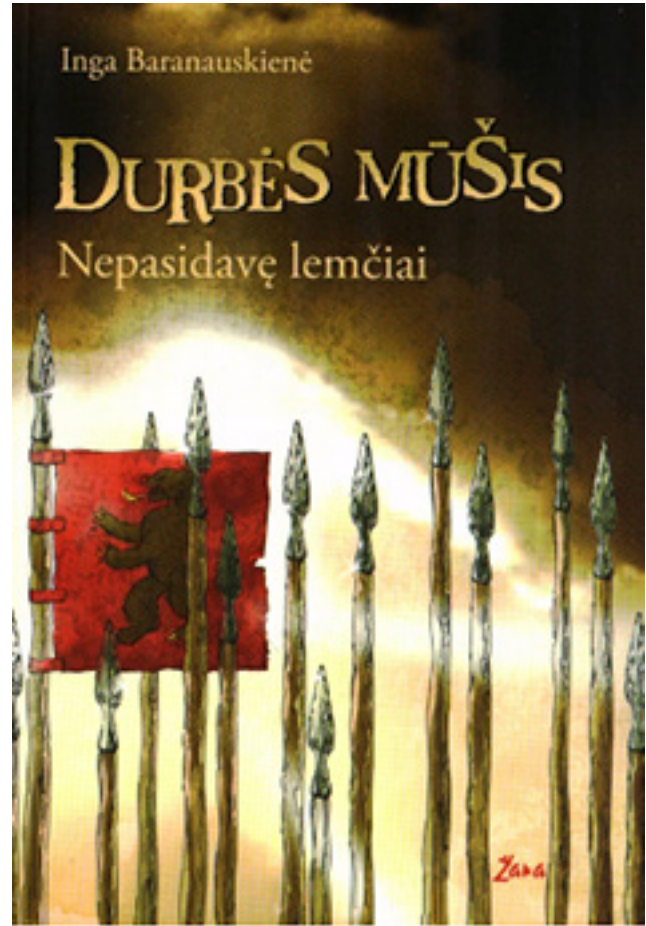
„Durbės mūšis“. Dailininkas nežinomas. Iliustracija iš <http://www.imperialteutonicorder.com/id90.html>

limas), Kuršas, Žiemgala... Sujudo visos Baltų gentys. Deja, Žemaitija stovėjusi šio Baltų išsivadavimo priekyje, Durbės mūšyje patyrusi didelių nuostolių, karine jėga sukilusiems Baltams padėti negalėjo, o Lietuvos karalius Mindaugas, svarbiausius ir lemiamus XIII a. įvykius stebėjo iš šalies – niekuo nepadėdamas nei žūtubūtinėje žemaičių kovoje, nei bandantiems išsivaduoti sukilusiems Baltams...

Puiki, stulbinanti žemaičių pergalė Durbės mūšyje ne tik nulėmė viso Rytinio Baltijos kranto valstybių likimą, bet visam pasauliui parodė gimstančios žemaičių tautos stebėtiną gebėjimą ir ryžtą ginti savo žemę bei savastį. Neabejotina, kad Žemaitijai pralaimėjus, šios Europos dalies istorija būtų buvusi kitokia... Tikėtina, kad be Žemaitijos, Lietuvos, Latvijos, Estijos ar Lenkijos...

Ožbaigso žemaitėškā. Pasaulie gerā žėnuoms mastītuos, semiuotėkas tievs Greims Algērds Julijus īr pasakēs – "...jē dēdelēs tautas gal lēstē sau eksperimentoutē – mažuoms tautuoms tapatībēs praradēms– savēžodībē." Praradē savasti, tapsem beveidē, pasauliou naiduomē, nes ba savastēis tapsem mažo, pēlko, nareikšmingo statistinio ekonoumēnio vēineto. Ēšsanguojē tapatībē, neveizont mūsa mažoma, so pasauliu galiesem dalintēis sava ēškērtēnomo, gautē ēr doutē.

Ingos Baranauskienės istorinio romano „Durbės mūšis. Nepasidavę lemčiai“, skirto Durbės mūšio 750 metų jubiliejui, viršelis. Knygą iliustravo Šarūnas Škimelis

Durbės ežeras. Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš: <https://liepaja.travel/darit-un-redzet/durbes-ezers/>